

URTX

MIQUEL FONTANET I BERTRAN,
UN TARGARÍ «PROTOALBÈITAR» DE CATALUNYA

Jacinto Bonales Cortés i Miquel Àngel Farré Targa

MIQUEL FONTANET I BERTRAN, UN TARGARÍ «PROTOALBÈITAR» DE CATALUNYA

Abstract

Miquel Fontanet Bertran, originario de una familia de plateros, fue uno de los personajes más importantes y, a la vez, desconocidos de la Tàrrega de la segunda mitad de siglo XVIII. Ejerció de albéitar en Puigverd d'Agramunt y fue delegado del protoalbéitar en Tàrrega. En este ámbito adquirió pronto gran relevancia hasta que fue nombrado, el 9 de noviembre de 1766, Interventor de Protoalbéitar o Examinador Mayor de todos los Albéitares y Herradores ejercecentes del Principado de Cataluña.

El estudio de la documentación del fondo de Josep Fontanet del Arxiu Comarcal de l'Urgell y del fondo de la Real Audiencia del Archivo de la Corona de Aragón nos ha facilitado conocer este personaje y comprender la magnitud de la empresa que tenía encomendada y que llevo a cabo. Miquel Fontanet creó una red de delegados visitantes que recorrieron entre 1766 i 1782 la totalidad de los pueblos de Cataluña, a excepción de los del corregimiento de Barcelona, para controlar, supervisar, examinar y tasar todos los herreros y albéitares. El presente artículo refleja la importancia de los oficios de herrero y albéitar en la Edad Moderna y, al mismo tiempo, constata la metodología empleada para regularizar y ejercer el control de ambos oficios por parte de la administración.

Miquel Fontanet Bertran, from a family of silversmiths, was one of the most important, but also least known personalities of Tàrrega in the second half of the 18th century. He worked as a farrier in Puigverd d'Agramunt and was the delegate of the proto-veterinarian in Tàrrega. He soon acquired prominence in this field, when, on the 9th of November 1766, he was appointed Interventor de Protoalbéitar or Head Examiner of all the Veterinarians and Farriers working in the Principality of Catalonia.

The study of the documentation from the Josep Fontanet collection in the Urgell District Archive and the deposits of the Royal Audience of the Archive of the Crown of Aragón has enabled us to know more about him and to understand the magnitude of the task he was charged with and carried out. Miquel Fontanet created a network of visiting delegates who travelled to all the villages of Catalonia between 1766 and 1782, except for those of the corregimiento of Barcelona, to inspect, supervise, examine and appraise all the smiths and farriers. This article reflects the importance of the trades of smith and farrier in the Modern Era and, at the same time, shows the methodology used by the administration to regularise and control both trades.

Paraules clau

Tàrrega, Miquel Fontanet, família Fontanet, ferrers, manescals, protoalbèiter, corregiments, segle XVIII, Catalunya.

En el darrer terç del segle XVIII, el nom d'un targarí va recórrer tots els pobles del Principat de Catalunya: Miquel Fontanet i Bertran. La causa fou que va exercir la funció pública de «protoalbèitar» del Principat. En les pàgines següents pretenem exposar en què consistia aquest càrrec, qui era realment, i quina era la procedència d'aquest personatge.

Les figures del manescal i del ferrer o ferrador han estat bàsiques en el món rural al llarg dels segles. En una agricultura plenament orgànica, el principal motor de treball era l'animal, i el cost de l'adquisició de les bèsties de treball era molt elevat. Mantenir en bones condicions de salut els animals de tir (bàsicament equins, mulars i asinins, però també bovins) suposava un dispendi obligat per a tots els pagesos, i per aquesta raó era comú l'ús de les «iguales» o pagaments anuals a manescals de l'àmbit rural a canvi de l'exercici del seu ofici quan els animals estiguessin malalts. Per la seva banda, l'ofici de la manescalia era, en part, força enriquidor, i per tal d'exercir-lo, el manescal (igual que el ferrador) havia de ser reconegut com a tal per les autoritats competents. El reconeixement social de la funció dels manescals i ferrers es posa de manifest en la pragmàtica reial de Carles III de 17 d'octubre

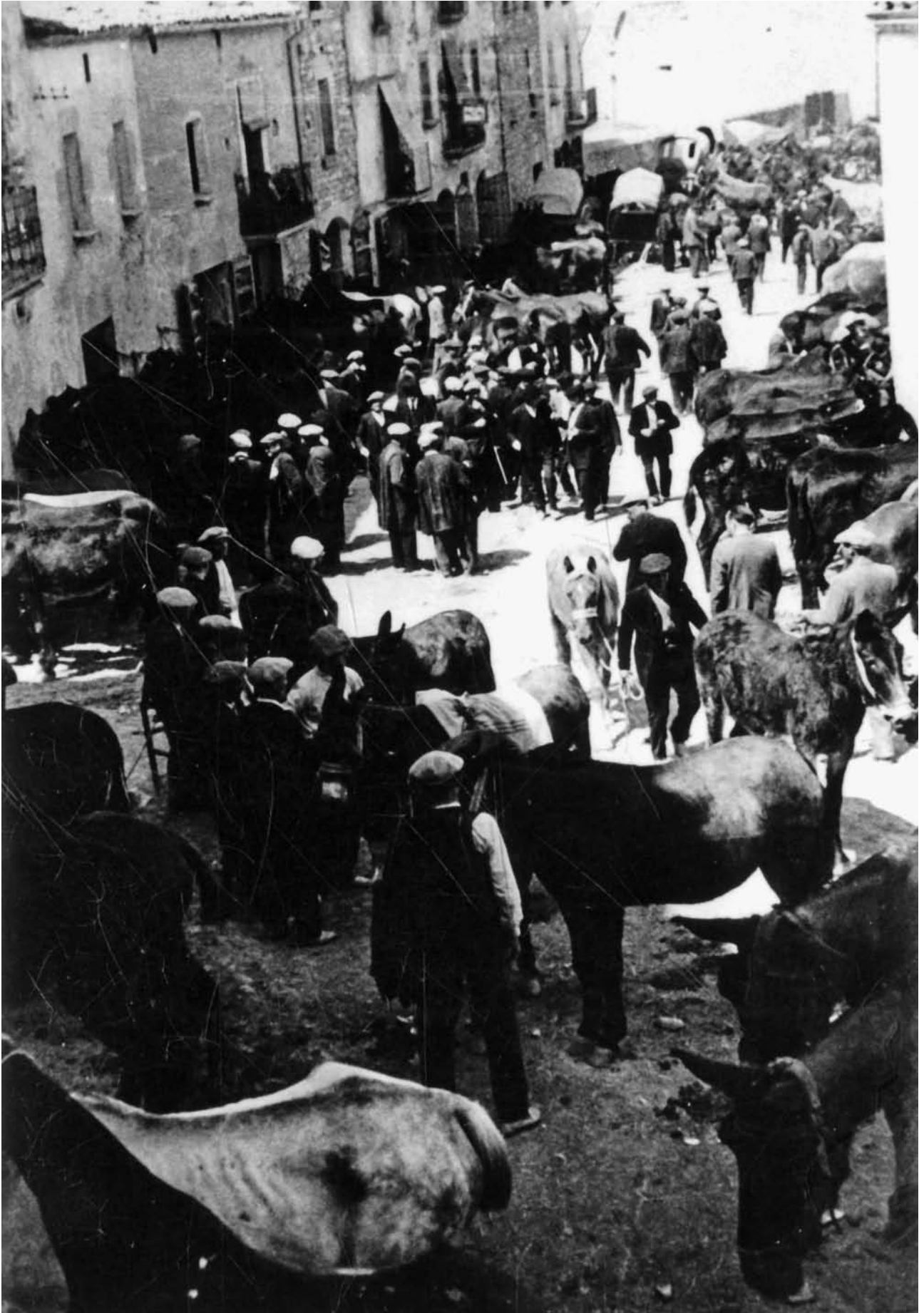
de 1764 que fa referència al reclutament de soldats, la qual disposa que els manescals i ferrers examinats que exerceixen i el seu fill, o mosso que l'ajudi, queden exempts del servei de milícies.

Al Principat, des de l'edat mitjana, els qui regulaven la funció de veterinaris i ferradors eren els propis mestres d'ofici a través del corresponent gremi barceloní. El Gremi de Manescals, Ferradors i Ferrers establia les normes de l'ofici així com les taxes o tarifes, i controlava l'accés de forma monopolística. Com a tot ofici d'origen medieval, i en funcionament al llarg dels segles moderns, els manescals i ferradors aprenien la seva feina a través de la «passantia», és a dir, aprenien per imitació.¹ S'entrava a exercir com a aprenent d'un mestre i, després de quatre o sis anys de funció, es convertien en oficials un cop havien estat examinats pel gremi. Encara podien ascendir més, a mestres reconeguts (després d'un altre examen) podent ensenyar a més d'exercir. Per això els ascensos estaven controlats i limitats pel propi gremi, i els aprovats només podien exercir en el territori sota control del gremi, és a dir, únicament al Principat.² Si la funció de manescal (més que de ferrer i ferrador) era enriquidora,³ els exàmens eren un gran

¹ L'escola de veterinària trigaria força en establir-se, concretament a Madrid l'any 1793, més tard que altres europees com la de França (Paris, 1762), Àustria (Viena, 1765) i Itàlia (Pàdua, 1765).

² Miguel Ángel VIVES VALLÉS (2005), «La antigua carrera de albéitar en España», a Gregorio Ramírez Zarzosa, Francisco Gil Cano y José M. Vázquez Autón (eds), *XI Congreso Nacional de Historia de la Veterinaria, Libro de Actas*, Murcia, p. 71-82.

³ M. Neus CUBERAS MAS; M. Alba CUBERAS MAS (1991), «Tarifes dels medicaments i operacions de cirurgia humana i veterinària al segle XVIII i principis del XIX» a *Gimbernat: revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, núm. 15, p. 107-117. Degut a aquest lucre, era habitual l'existència de plets judicials ja amb els «clients», ja entre manescals per la competència haguda; al respecte veieu, per exemple, Asunción FERNÁNDEZ DOCTOR i Maria del Carmen MARTÍNEZ BORDENAVE-GASSEDAT, «Los pleitos de los albéitares aragoneses en el siglo XVIII y XIX» dins *Actas del XIII Congreso nacional de historia de la veterinaria. Girona, 18-20 de octubre de 2007*, Girona, Associació Catalana d'Història de la Veterinària i Centre de Recerca d'Història Rural, p. 288-291.

Aspecte de la fira d'animals de peu rodó de Verdú (1940-1950). Aquesta fira, documentada ja a l'any 1379, era una referència arreu de Catalunya. Foto: Institut d'Estudis Ilerdencs.

negoci, ja que comportaven el pagament de diverses quantitats que es repartien des del propi gremi entre els membres del tribunal, agutzils, mossos i personal auxiliar, a més del notari.

A Castella el sistema era totalment diferent en estar centralitzat per la Corona el control sobre la manescalia. Efectivament, a finals del segle xv, Isabel I de Castella va imposar la centralització de les funcions dels gremis en mans d'un «protoalbèiter» del reialme (1475), de nomenament reial, que gestionava els exàmens i establia les tarifes per a la funció veterinària; un ofici que s'aprenia, igualment, per passantia. El sistema es va consolidar mitjançant una pragmàtica reial de l'any 1500 que centralitzava en exclusivitat els exàmens de manescal. Es creava el Reial Tribunal del Protoalbeiterat que havia d'establir la reglamentació de l'ofici. El sistema castellà es va establir a Catalunya després de la guerra de Successió, com un altre dels efectes del decret de Nova Planta, nomenant un «protoalbèiter» de Catalunya que havia d'examinar a tots els manescals i ferradors de la «província» i imposar la normativa generada pel Reial Tribunal del «Protoalbeiterat».

El càrrec de protoalbèiter, evidentment, va començar essent polític, i no trigaria a ser, a més, hereditari, estant en funcionament fins l'any 1826.⁴ No és d'estranyar que la institució desenvolupés diferents «funcionaris» com els «delegats», que des de 1749 eren els que de forma efectiva executaven les funcions a nivell corregimental, sobretot cobrant les taxes de revisió, d'inspecció i de llibres de registre als diferents manescals i ferrers.⁵ Els protoalbèiters gaudirien del títol i percebrien les rendes generades, no exercint de fet cap funció. Els treballs relatius al

seu càrrec els van realitzar personal contractat a l'efecte, els «visitadors» i els «examinadors» que comptaven, a nivell del corregiment, amb l'ajut dels delegats o llocatients del protoalbèiter.

La família Fontanet de Tàrraga

La família Fontanet de Tàrraga és un altre exemple de les cases de menestrals targarins que al segle xviii van prosperar fins a dur a terme importants operacions de comerç i negoci a nivell català, arribant a emparentar amb la petita noblesa rural.⁶ Gràcies al fons documental del notari Josep Fontanet, dipositat a l'Arxiu Comarcal de l'Urgell, i al registres parroquials (baptismes, matrimonis i òbits) del fons de la parròquia de Santa Maria de Tàrraga, podem copsar l'evolució d'aquesta família als segles xviii i xix.

El cap familiar dels Fontanet, a mitjans de segle xviii, era Miquel Fontanet (? -1790), argenter de la capital de l'Urgell que es dedicava també al negoci ramader mercadejant moltons, anyells i llana a les fires properes.⁷ Fill de Josep i Isabel casà amb Caterina Bertran el 19 d'agost de 1726 a la parròquia de Santa Maria, i van tenir diversos fills: Marina, Pere, Miquel, Ramon, Josep i Pau. El cap de família, Miquel Fontanet, deixarà els negocis progressivament en mans dels seus fills.⁸ Pau i Josep agafen el relleu de forma natural, seguint la tradició paterna tant en la vessant d'argenters com en la de negociants. Els dos comencen a treballar a la botiga del seu pare a principis de l'any 1758.⁹ L'any 1778 apareixen actius el pare Miquel Fontanet i els seus tres fills, Josep i Pau com argenters i Miquel com a manescal.¹⁰ Els tres germans foren socis de la Reial Societat Econòmica

⁴ El càrrec de protoalbèiter va ser suprimit per RO de 9 de març de 1826, i per RO de 6 d'agost de 1835 es va manar reunir l'escola de Veterinària i el Reial Tribunal del Protoalbeiterat prenent el nom de Facultat de Veterinària, formant una junta consultiva i una altra d'exàmens. Fins l'1 d'octubre de 1850 (per RD de 19 d'agost de 1847) els van concedir títols de ferradors, desapareixent en aquella data els exàmens.

⁵ Joaquim M. PUIGVERT I SOLÀ (2004), «De manescals a veterinaris. Notes per a una sociologia històrica de la professió veterinària a Catalunya» dins *Estudis d'Història Agrària*, núm. 17, p. 729-750.

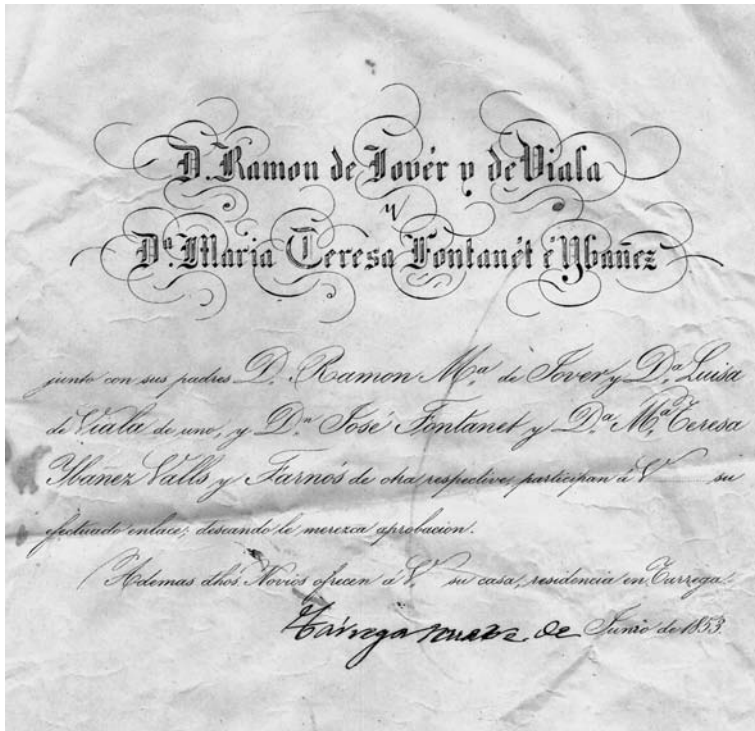
⁶ Maria Fontanet Ibañez, filla gran del notari Josep Fontanet Arnet i Maria Teresa Ibañez, casà l'any 1853 amb Ramon Maria Jover i Viala, advocat i primogènit dels conjugues Don Ramon Maria de Jover i Lluïsa de Viala, entrant així a formar part de la família Jover.

⁷ Miquel Fontanet va participar en diversos negocis ramaders dels voltants, com la compra a la fira de Santa Coloma de Queralt de 120 moltons i 99 ovelles bacives; o l'adquisició d'anyells pels pobles de l'Alt Camp per revendre després a la fira de Tàrraga (1756). Arxiu Comarcal de l'Urgell (ACUR en endavant), fons Josep Fontanet (FJF en endavant), correspondència, 1754-1756, caixa 16, sign. 348.

⁸ ACUR, Fons municipal de Tàrraga, censals de Fontanet, 1746-1822.

⁹ ACUR, FJF, Llibre de comptes de despeses de la casa de Miquel Fontanet i Josep Fontanet, 1777-1785, 43v.

¹⁰ ACUR, Fons Amics del País (FAP en endavant), Rodalies de l'any 1778, caixa 2/7.

Participació de l'enllaç matrimonial de Ramon de Jover i de Viala i Maria Teresa Fontanet i Ibañez.

ACUR, fons Josep Fontanet.

d'Amics del País de Tàrraga, i entre ells, en Josep, soci distingit.¹¹

Miquel Fontanet va procurar bons casaments als seus fills. El 23 de novembre de 1757 casà tres fills de cop a l'església de Santa Maria: Marina, Josep i Pau. Marina esposà amb Francisco Terrés, novell argenter, i els jovenets Josep i Pau s'enllaçaren respectivament amb Maria i Victòria, les dues filles del cirurgià Pere Huguet.¹²

Josep Fontanet i Bertran (1744-1807) va entrar de molt jove a treballar a la joieria del seu pare, uns mesos després de casar-se amb Maria Huguet. En Josep va participar en el negoci espanyol de pedres precioses i va intentar obtenir favors en utilitzar els seus contactes a Madrid en favor del nomenament d'Alcalde Major de Tàrraga a Pau Anton Jover.¹³ Si l'alcaldia se li escapà malgrat els contactes, Josep destacà en el comerç de mercuri i de maragdes en companyia de l'argenter Vicenç Carreras Ferriol i del ma-

drileny Miguel Giró, ampliant el seu radi de negoci joier, cap a 1764, en participar també del negoci dels diamants i objectes de luxe. Però a partir de 1770 s'adona que el veritable negoci està en seguir les passes del seu germà Pau, també argenter, que s'havia endinsat en el gran comerç català del darrer terç del segle.

Fruit del matrimoni amb Maria Huguet tingueren a Pau Anton que continuà els negocis familiars. Pau Anton Fontanet i Huguet (1758-1842), argenter, casà amb Maria Arnet natural de Valls i tingueren a Josep (1802), Francesc (1805) i Maria (1810). Josep Fontanet i Arnet, notari i hisendat targarí, treballà d'argenter de jovenet però ben aviat ho va deixar per dedicar-se a l'escribania i a l'activitat notarial, exercint durant bona part del segle XIX. Va actuar com a escrivà de l'Alcaldia Major de Tàrraga, aproximadament entre 1826 i 1856, i com a notari a Vilagrassa (1831-1845) i a Tàrraga (1853-1864). Va contraure matrimoni amb Maria Teresa Ibáñez, natural de Vilagrassa, i tingueren a Maria, que emparentà amb la família Jover. Josep Fontanet i Arnet era net, doncs, de Josep Fontanet i Bertran i fill de Pau Anton Fontanet, tal com consta en la seva acta de baptisme de 15 de juny de 1802.¹⁴

Pau Fontanet i Bertran (?-1792), casat amb Victòria Huguet l'any 1757, va iniciar el seu ofici d'argenter de jovenet al igual que en Josep, però ben aviat va donar més prioritat a l'altra activitat paterna: el negoci de venda de productes ramaders i agrícoles. Ja l'any 1760 el trobem embolicat en causes judicials com a creditor, i el 1763 en negocis de compra i venda de blat del monestir de Santa Maria de Poblet. A finals d'aquella dècada Pau Fontanet ja havia estructurat tota una xarxa de negoci ben enriquidora: l'arrendament dels fruits de rendes senyorials i el subministrament a la ciutat de Barcelona.¹⁵ Efectivament, Pau Fontanet havia arrendat diferents rendes al Pallars Jussà (fonamentalment a Vilamitjana), recollint vi, blat, palla, cànem i censos en moneda que centralitzava a Vilanova de Meià (Noguera); uns produc-

¹¹ ACUR, FAP, *Continuacion al Aparato de la Industria popular del Urgel en las actas de la segunda junta publica general que celebros la Real Sociedad Economica Amigos del Pais de la villa de Tarrega en el dia 26 de octubre de 1778*, caixa 4/22.

¹² Arxiu parroquial de Tàrraga (APT en endavant), Llibre de matrimonis 1734-1759, 135v-136r.

¹³ El 1761 Pau Anton Jover va provar de fer-se amb l'alcaldia a través de les influències de Josep Fontanet i del seu company de negocis, el madrileny Miguel Giró, però aquest li va informar que «por lo que toca la alcaldia de Tarrega no ay ninguna esperansa respeto que ay horden del Rey que no se puede dar ninguna alcaldia â ningun y ijo del mesmo lugar pero obstante se asen las dilijencias», ACUR, FJF, correspondència, caixa 16, sign. 348, carta de 30 d'octubre de 1761.

¹⁴ APT, Llibre de baptismes, 1801-1826, 44r.

¹⁵ ACUR, FJF, correspondència 1769, caixa 16, sign. 348 i correspondència de 1770-1773, caixa 17, sign. 349.

tes que venia al millor preu excepte el blat, que enviava directament amb traginers a Lluís Dolcet, cosí dels Fontanet i mestre flequer de Pedralbes, i el vi, que el venia tant a l'alt Pirineu com a Barcelona. L'any 1771 s'associà amb el seu germà Josep, que eixamplà l'àmbit del negoci amb l'abastament a Barcelona de vi, aiguardent i rovellons, obrint un nou punt neuràlgic per a les seves activitats econòmiques a Cervera, i ampliant el nombre de senyories arrendades: els drets i delmes del Marqués de Palmerola, Francisco Xavier Despujol, com a baró i senyor de Montclar. Ambdós reprendran, com era d'esperar, el negoci de revenda de bestiar oví, ara bàsicament d'anyells, activitat en la qual probablement participà el tercer germà, Miquel Fontanet. L'any 1773 subministraven blat a Barcelona i a Mataró, instal·lant a la capital comtal la casa principal de negoci sota la direcció dels dos germans Josep i Pau Fontanet. Un any després, establert Josep a Barcelona i amb Pau a Tàrraga, gestionaven el delme i l'onzè (part de fruits per endeutament de pobles) de diferents termes com Montclar, Castellserà, Valls, Vilamitjana, La Guàrdia de Tremp, Sant Salvador de Toló, Figuerola d'Orcau, Tarragona, Castellnou de Seana, etc., i tenien ja una xarxa d'intermediaris per tot el Maresme.¹⁶ El sistema era clar: obtenir blat per tota Catalunya per abastar les fleques de Barcelona, acumular vi que era venut als traginers que el duïen cap als Pirineus i fer operacions comercials de bestiar oví, amb destí a les carnisseries del Principat, associats amb famílies de Santa Coloma de Queralt.

El tercer membre de la família, Miquel Fontanet i Bertran (1735-?), semblava que passaria desapercebut davant l'hegemonia dels germans Josep i Pau Fontanet. El 2 d'abril de 1754 es va casar amb Mariana Escursa, filla del agutzil Jaume Escursa, però pocs anys després quedaria viu amb dos fills menors. Miquel fou manescal de Puigvert d'Agramunt i «delegat» del protoalbèiter a Tàrraga. En aquest àmbit va anar agafant rellevància i, com veurem tot seguit, arribarà a ser un dels personatges més importants de la Tàrraga de la segona meitat del segle XVIII.

Miquel Fontanet, Protoalbèiter de Catalunya

Dom Diego Álvarez Calderón de la Barca era, com a successor i hereu de son pare, i

per privilegi reial, protoalbèiter del Principat de Catalunya. La vida de l'elit social barcelonessa, però, era molt costosa, i les rendes que aquest rebia no donaven a l'abast de les seves necessitats, de les de la mare vídua i de les seves dues germanes, fet que va portar a que els seus béns i rendes fossin concursats pels creditors. La Reial Audiència va regular el pagament dels deutes: es va nomenar al manescal Josep Oliver per intervenir les rendes del càrrec als cinc corregiments de Girona, Mataró, Vilafranca del Penedès, Tarragona i Lleida, podent cobrar les diferents taxes i satisfer els deutes pendents. L'any 1763 Josep va dimitir del càrrec pel seu estat de salut, delegant les funcions al seu fill Jacinto amb títol expedit per la Reial Audiència. Ara bé, Diego Álvarez ja havia establert un acord previ amb Miquel Fontanet, també manescal, mitjançant el qual ell faria d'interventor de protoalbèiter durant 16 anys, quedant-se la meitat de les rendes i satisfent, de l'altra meitat, les quantitats necessàries per alimentar a les germanes de Dom Diego i pagar als seus creditors.¹⁷ No estaria sol al càrrec, ja que també es va nomenar a Felix Solà com a depositari del protoalbèiter, garant i comptable de les gestions. El nomenament del sastre Felix Solà no era arbitrari, ja que era un dels agents comercials de Josep i Pau Fontanet.¹⁸

El 9 de novembre de 1766, Miquel Fontanet era nomenat Interventor de Protoalbèiter, «Examinador Mayor de todos los Albeytares y Herradores ejercientes» de ferrer i manescal del Principat de Catalunya per la Reial Audiència, fent-se càrrec dels candidats dels corregiments de Tortosa, Vilafranca del Penedès, Lleida, Tarragona, Vall d'Aran, Puigcerdà i Talarn; als que va sumar, l'any següent, els corregiments de Manresa, Vic, Girona, Mataró i Cervera. Immediatament, Miquel Fontanet va nomenar als diferents delegats o lloctinents seus als corregiments, manant que busquessin a tots els manescals i ferrers que treballessin sense el títol corresponent.¹⁹ Així mateix es van nomenar delegats visitadors (per revisar l'estat dels llibres, comptes, títols i instal·lacions dels manescals i ferradors de tota Catalunya excepte de Barcelona) i examinadors (manescals titulats que examinaven verbalment als candidats un cop pagades les taxes). En cas de ser aprovats, Miquel Fontanet expenia el títol des de Tàrraga, cobrant una nova taxa per fer-ho.

¹⁶ ACUR, FJF, correspondència 1774-1796, caixa 18, sign. 350.

¹⁷ Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA en endavant), Reial Audiència, Plets Civils, núm. 14.831, folis 246 a 243.

¹⁸ ACUR, FJF, correspondència 1774-1796, caixa 18, sign. 340, carta de 5 de febrer de 1774.

Exemple de títol

«En nombre de Dios, y de la Virgen María Amen.
à 14 de Enero de 1777.

Titulo de Maestro Herrador con las facultades, aqui contenidas à favor del Maestro, aqui expressado, residente en el Corregimiento de Lerida, Villa de Tarrega.

Sea manifiesto, y notorio a todos, y qualesquier personas, que yo Miguel Fontanet, y Bertran Interbentor de Protho-Albeytar, y Examinador Mayor de todos los Albeytares, y Herradores, ejercientes la Facultad, y Arte de Herrador, y Albeytar del Principado de Cathaluña, y Condados de Rosellon, y Cerdanya, en la Vila de Tarrega, havitante, elegido, y nombrado por Su Excelencia, y Real Audiencia, como mas largamente consta de su Real Privilegio, y Sellado con el Sello, pendiente, y con las demas solemnidades en forma de Real Cancilleria, Despachado. Su fecha en Barcelona à 5 de Noviembre de 1766, et&

Por quanto Nicolau Oromí herrador me ha hecho patente haver ejercido el arte de Herrador, de que quedo plenamente informado de Relacion, que ad aures he tomado, y que segun aquella es persona el referido Maestro Herrador de buena vida, fama, y costumbres, y que habiendo sido aprobado ante mi, por uno de mis Examinadores, ha dado cabal satisfacion, y legitimas respuestas, y se ha encontrado habil capàs, è idoneo, para ejercer su arte de Herrador: Por tanto habiendo prestado el debido Juramento en mi poder de portarse bien, y legalmente, en todo lo, que aspecte á su arte de Herrador, por la autoridad del Empleo, que ejersio, concedo doy licencia, permiso, y facultad al á qui expressado, para que pueda ejercer, y ejersa dicho arte, en cualesquiera partes de este Principado, habiendo de herrar las Caballerias de los Pobres de solemnidad por amor de Dios, y sin estipendio alguno, aviendo de estar à mi obediencia, y de los mios en dicho Empleo sussesores, concediendooos facultad y permiso de poder herrar, y tener tienda publica en cualesquiera partes de este Principado, y Condados, tener Oficiales, y Aprendisses, y del sussodicho recibimos Juramento, de que bien, y fielmente usará el citado su arte de herrador, y prometió de lo así hazer y cumplir:

Por tanto de parte del REY Nuestro Señor, exorto, y requiero á qualesquiera personas, que le dejen, y concientan usar el arte referido, sin le poner embarazo, ni impedimento alguno, ni concientan, que sobre ello sea tacsado ni molestado, con las penas en que incidieren, los que se intrometen à conocer de Jurisdiccion, que no tienen poder para ello, y de diez mil maravedises para la Camara de S.M. antes le guarden, y hagan guardar, todas las honras, gracias, mercedes, franquetas, liberalidades, que à semejantes Maestros aprobados suelen, y deven ser guardadas, haciendole pagar, qualesquiera cantidades, que por razon de su arte se le estuvieran debiendo, arreglando la satisfacion de sus trabajos á la Tarifa, que se les manda obsservar, y respeto de espermentarse, que algunos Herradores, aplican medicamentos à las cavallerias que han enclabado, ò que estan enclabadas, ò tienen ormigillos, ò otros achaques peculiares de los cascos, y por ser imperitos en semejantes curaciones, aplican remedios, que no son adabtables, ò que son improporcionados, para las insinuadas enfermedades, de que resultan, que los Dueños de ellas, ya por dilatarse la curacion, y ya porque muchas vezes quedan cojas, haciendolas dificil de remedio despues (lo que de principio fuera facil de sanarse) de que en distintas ocasiones han resultado pleitos contra los Herradores, que se emplearon en dichas curaciones, y aun á vezes por las Justicias, se les ha mandado pagar los gastos de curacion, y menoscabos, habidos por los dueños de las Cavallerias. Deseando, abolir estos abusos, previene, advierte y manda al aqui expresado Maestro Herrador, que no aplique medicamento alguno, en los expresados cassos, ni en qualquier otro, que tengan las Cavallerias, por accidentes, y dolencias en los cascos, por no sera propio de su oficio, si que lo es tan solamente del Arte de Albeyteria: y de otra manera (á mas de que los dichos Herradores, estaràn expuestos, á que se les mande pagar el daño causado, á los Dueños, por su mala curacion) se tomarán las providencias correspondientes, para que se eviten, semejantes perjuicios al publico; tambien se manda à dicho aqui expressado Maestro, no use del herrage servidiso. Como es herraduras de Cardenales, ni de Clabos ojosos, ni de aquellos, que ayan sido usados, reconociendolos, y adobandolos, bajo la pena de diez libras en que incurriràn irremisiblemente cada vez, que se hallaren contravenir, y para que conste, y no se le ponga embarazo alguno, mandè despachar el presente firmado de mi mano y sellado con el sello de este Protho-Albeyterato, que està á mi cargo.

Dado en Tarrega.

Registrado.

Miguel Fontanet Interventor de Protho=Albeÿtar».

Arxiu de la Corona d'Aragó, Reial Audiència, Plets Civils, núm. 14.831, foli 365.

¹⁹ «Mandarà puntualmente Francisco Galindo Albeytar y Lugarteniente, à todo Albeytar, y herrador del Corregimiento de Tortosa, que no sea examinado, y no tenga su legitimo privilegio, se presente ante dicho Galindo para examinarse, bien entendido, a los habiles les entregará su parivilegio, tarifa, y librito correspondiente, y a los inhabiles privados; previniendoles a qualesquiera examinante, que antes de entrar en exámenes diposite el total importe; esto es: a los Albeytares 18 pesos por la cartilla, y dos pesetas por la tarifa, y librito: a los herradores 9 pesos por la cartilla, tarifa y librito una peseta; y de averlo egecutado me darà parte el expresado Galindo para los fines combiniere que es quanto se le partisipa á dicho lugar teniente, para su inteligencia. Tárrega y 8bre à 25 de 1773. Miguel Fontanet Interventor de Proto-albeytar de Cataluña». ACA, Reial Audiència, Plets Civils, núm. 14.831, foli 219.

Corregiment	1767	1768	1769	1771	1772	1773	1775	1776	1777
Cervera		128			129			123	
Girona			326			316			314
Lleida	228			217			216		
Manresa		89			89			83	
Mataró			104			99			106
Puigcerdà	77			72			73		
Talarn	114			102			100		
Tarragona			226			230			222
Tortosa	95			97			87		
Vall d'Aran	19			19			19		
Vic		133			128			125	
Vilafranca			78			81			90

L'exercici de protoalbèiter duraria des de 1766 fins a 1782, però les relacions entre Miquel Fontanet i el titular, Diego Álvarez, van denigrar de tal manera que s'inicià una causa judicial sobre els comptes anuals lliurats pel targarí, sent acusat d'estafa. Iniciada la causa el 1779, encara sense resolució judicial, Dom Diego va nomenar un nou interventor l'any 1780, en la persona del manescal Miquel Ballada de La Bisbal d'Empordà, motivat per un nou judici contra el protoalbèiter oficial a causa dels seus deutes.²⁰ Aquesta situació provocà un greu problema, ja que ara eren dos els protoalbèiters que exercien sobre el Principat, exigint tots dos el pagament de les inspeccions (visites) que pujaven a 2 lliures i 16 sous per visita, i altres 11 lliures i 4 sous en cas d'examen de ferrador. L'any 1781 la Reial Audiència, mitjançant provisió del 10 de febrer, donava encara com a vàlid el nomenament de Miquel Fontanet com a interventor, fet pel qual rebria tot el cobrat pel manescal Miquel Ballada fins l'esgotament del període concedit, el 1782.²¹ Miquel Fon-

tanet encara actuaria com a protoalbèiter d'algun corregiment durant un temps més, gràcies a les complexitats del sistema judicial de l'època.²²

Quina actuació tingué Miquel Fontanet? Comptem amb nombrosa documentació al respecte, i completament seriada per al període 1767-1777. En aquesta dècada Miquel Fontanet va fer, directament o a través dels seus homes, un total de 4.754 visites pels diferents corregiments, visites que es repetien cada quatre anys. Per la simple visita va cobrar poc menys de 8.557 lliures i 4 sous. A més, va expedir 354 títols de ferrer (amb el valor de 3.964 lliures i 16 sous) i 80 títols de manescal (que pujaven a 1.792 lliures). Però no totes les visites es podien cobrar; així són nombroses les visites que indiquen que «el expressado [...] no pagó mas que la susso-dicha cantidad respecto de ser pobre», com en el cas del ferrer Josep Estela de Soses; o el del manescal d'Albesa, Miquel Ribas, que «no pago mas que la expressada cantidad, por no pertenecerle pagar mas».²³

²⁰ ACA, Reial Audiència, Plets Civils, núm. 13.550.

²¹ Amb les següents paraules s'acomiadava, en carta de 13 d'octubre de 1782, Diego Álvarez de Miquel Fontanet: «Señor Mio: Haverme v.m. cumplido en el encargo en que yo le pusse como debia y haberme tenido las buenas ausencias que le correspondia pues ahun en el dia lo estoy exprimentando, hubiera v.m. tenido un bocado con que mantenerse pero exarmentado de v.m. me da motibo, para nunca mas tener substituto, y v.m. acaba su despacho el dia 4 de 9bre proximo, no me remitirá v.m. messada alguna, ni cuy-dará más de encargo mío, cuya resolucion la he passado á los superiores de cada corregimiento, y en todos los pueblos y villas del Principado para que desde dicho dia en adelante no reconoscan á v.m. para nada». ACUR, FJF, correspondència 1774-1796, caixa 18, sign. 350.

²² Això es desprèn de la carta datada el 22 de gener de 1784 escrita per Mariano Soler de Girona: «Amich y senyor Miquel Fontanet: respecte qe lo señor Alvarez y sos sequases perturban las facultats qe v.m. te concedidas per S.E. y Reial Audiència com à Interventor és precis ê indispensable que ab tota brevedad me remetia una copia certificada del auto de S.E. y Reial Sala de Justicia que en lo mes de juliol de 1779, se servi reintegrarlo en lo empleo de protho-Albeytar de est Principat ab las mateixas facultats qe antes y quedant privats Ballada y Alvarez pues est ha fet una sentencia formal, sobre una visura de una mula (lo que no pot fer). Es tambe necesari dit auto, perqe no fos cas volgues Masó ô Ballada pasar visita al Corregiment y sens tenir dit Document lo Señor Governador ô Jutge donaria lo cumplare al Despaix de Alvarez, y no podria de ningun modo deternise, de lo qe v.m. quedaria perjudicat. Es quant dech dirli y mania lo de son agrado.» ACUR, FJF, correspondència 1774-1796, caixa 18, sign. 350.

²³ ACA, Reial Audiència, Plets civils, núm. 14.831, folis 209, 251 i 252.

Títols concedits

Corregiment	Ferradors			Manescals		
	1767-69	1771-73	1775-77	1767-69	1771-73	1775-77
Cervera	2	9	5	0	0	0
Girona	6	30	33	2	9	6
Lleida	12	10	16	3	3	5
Manresa	3	2	4	0	1	0
Mataró	7	10	10	1	1	2
Puigcerdà	2	18	5	0	4	0
Talarn	2	7	9	0	0	0
Tarragona	9	13	9	4	2	0
Tortosa	2	4	6	0	4	2
Vall d'Àran	0	1	16	0	0	7
Vic	24	13	17	7	6	2
Vilafranca	19	10	9	4	3	2

El nombre de ferrers i manescals

La documentació generada tant per la comptabilitat personal de Miquel Fontanet, com pel procés judicial a la Reial Audiència, ens permet conèixer la distribució territorial dels ferrers i manescals a tot el Principat de Catalunya llevat del corregiment de Barcelona. No pretenem, aquí i ara, fer un estudi sistemàtic d'aquestes dades que, entre d'altres qüestions, permet conèixer l'abast del desenvolupament agrari —per difusió d'aquestes pràctiques relatives al bestiar de treball— en el darrer terç del segle XVIII. Tan sols volem fer un tall temporal, entre 1767 i 1777, per conèixer la distribució territorial dels ferrers i manescals a Catalunya.

El primer que cal destacar és que, a grans trets, entre 1767 i 1777 el nombre de ferrers

i de manescals es va mantenir estable en termes generals, però es va reduir mínimament a tots els corregiments excepte a la Vall d'Àran (que es manté en 19 mestres), i als corregiments de Mataró i de Vilafranca, on augmenta el nombre, sens dubte fruit del major dinamisme socioeconòmic d'aquestes comarques. D'altra banda si comparem el nombre de visites (i, doncs, de mestres ferrers i manescals) amb la població segons el cens de Floridablanca, veiem que la major presència relativa de mestres (habitants/mestre) es troba a les comarques pirinenques i a l'occident català, és a dir, on hi ha una especialització ramadera envers el bestiar de treball (als Pirineus), i on es produeix l'expansió de la superfície de conreu mitjançant la colonització senyorial (el Pla de Lleida):²⁴ la Vall d'Àran (292 habitants per mestre), Talarn (299 habitants per mestre) i

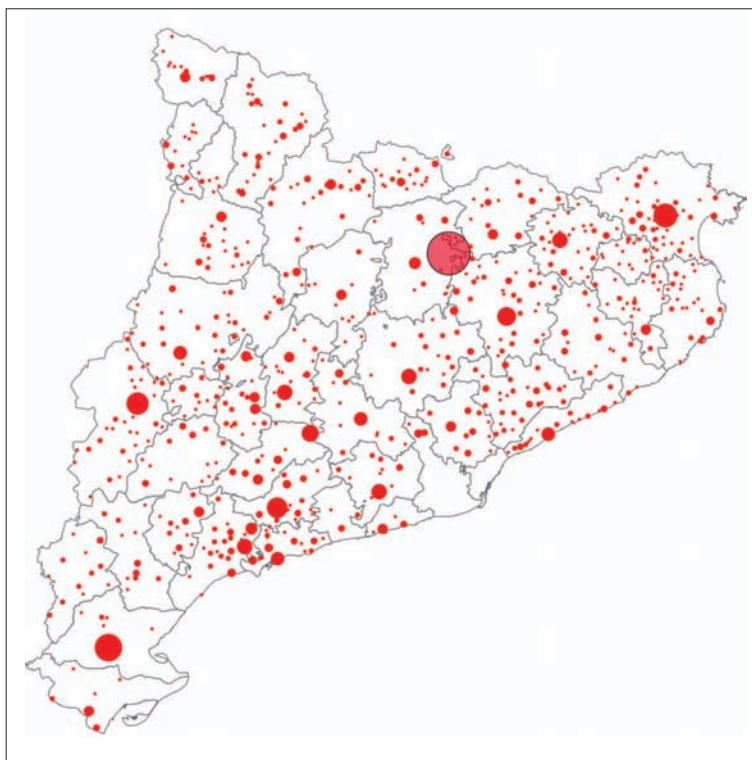
Densitat d'oficis: concentració de mestres (ferradors i manescals).

Corregiment	Habitants	Mestres	Habitants /mestre	% població	% mestres
Cervera	44.236	123	359,64	5,89	7,89
Girona	168.237	314	535,79	22,40	20,15
Lleida	69.536	216	321,93	9,26	13,86
Manresa	47.151	83	568,08	6,28	5,33
Mataró	59.140	106	557,92	7,87	6,80
Puigcerdà	22.721	73	311,25	3,03	4,69
Talarn	29.959	100	299,59	3,99	6,42
Tarragona	132.460	222	596,67	17,64	14,25
Tortosa	48.416	87	556,51	6,45	5,58
Vall d'Àran	5.559	19	292,58	0,74	1,22
Vic	70.748	125	565,98	9,42	8,02
Vilafranca	52.914	90	587,93	7,05	5,78
TOTAL	751.077	1.558	482,08	100	100

²⁴ Enric VICEDO (1991), *Les Terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents. Producció, propietat i renda*, Barcelona, Crítica.

Puigcerdà (311 habitants per mestre) d'una banda; i d'altra, els corregiments de Lleida (321 habitants per mestre) i Cervera (359 habitants per mestre). Zona d'especialització i de colonització que corresponen a una baixa densitat de població i a un augment, doncs, de la presència dels mestres ferrers i manescals; així aquests cinc corregiments sumaven el 22,91% de la població del Principat, i aplegaven el 34,08% dels ferrers i manescals de Catalunya (sense comptar, en ambdós casos, amb la població del corregiment de Barcelona).

En termes absoluts la major presència de ferrers i manescals es trobava allà on hi havia més població, destacant els corregiments de Girona (22,40% de la població i 20,15% dels mestres) i de Tarragona (17,64% de la població i 14,25% dels mestres), seguits del de Vic i del de Tortosa; però sempre en percentatges inferiors de mestres que de població. La distribució territorial dels mestres, però, és força diferent si prenem un ofici o l'altre.

Ferrers (1769-1771). Màxim: Borredà 22 ferrers.

Observant la distribució territorial dels ferrers podem copsar la importància de les viles i ciutats que articulaven comercialment el territori: Girona, Tortosa, Lleida i les que seran en el futur capitals comarcals, així com altres nuclis secundaris, especialment al Pla d'Urgell i a la Segarra (amb Agramunt, Guissona, Cervera i Tàrrega) i al camp de Tarragona. Però la presència de ferrers és encara molt dispersa en nombroses petites poblacions d'arreu del territori, ja en els eixos fluvials dels Pirineus (allà on hi havia la població), i extraordinàriament difosos en el món rural de l'Alt Empordà i Pla de l'Estany, el Vallès Oriental, les Terres de Lleida i el Camp de Tarragona. Un cas a part és el màxim de Borredà amb 22 ferrers que contrasta de forma clara amb la manca generalitzada de ferrers a la comarca del Berguedà i gran part del Solsonès. La causa és senzilla: si en la resta de comarques els «visitadors» del protoalbéitar anaven poble per poble fent la inspecció, en aquesta ocasió van ser els ferrers dels pobles els que es van desplaçar a Borredà a pagar les corresponents taxes, sense indicar-nos, però, el seu lloc de residència. Força diferent és la distribució espacial dels manescals:

Manescals (1769-1771).

En aquest cas podem constatar una menor presència dels mestres manescals a tot el territori, però especialment en les àrees de muntanya on és pràcticament testimonial —allà on hi ha l'especialització en la cria de bestiar mulatí. I també és gairebé testimonial, centrada en les principals viles, a la Catalunya central, on tant sols Vic apareix

com a excepció. La major presència de manescals es circumscriu dins les tres àrees més dinàmiques agrícolament, és a dir, on hi ha un major «consum» potencial de bestiar de treball agrícola: la zona de colonització agrària de les Terres de Lleida, amb una

gran difusió territorial de manescals en diferents poblacions; el Camp de Tarragona, amb el centre a Reus, fet que indica un doble vessant agrícola i comercial-industrial; i l'àrea de conreus intensius de Girona-Baix Empordà, encara que amb una major concentració d'oficis en poques viles.

Conclusions

Tàrrrega, nucli i centre comercial blader, articulador del territori del voltant i subministrador d'aliments a Barcelona i a les viles d'industrialització primigènia del camp de Tarragona, va veure sorgir entre els seus veïns diferents famílies de grans negociants. Una d'elles, que ha passat sense gaires llums pels fulls d'història, va ser la família Fontanet, joiers i negociants especialitzats en el subministrament d'aliments a Barcelona i participants en el sistema d'arrendaments senyoriais. El seu àmbit d'actuació era tan ampli que un dels germans va exercir de fet

el càrrec de «protoalbèitar» de Catalunya: examinador dels oficis de ferrer i de manescals, i inspector d'aquestes pràctiques, amb un caire totalment, absolutament rendista: el cobrament de les taxes corresponents a l'exercici de l'ofici i a l'obtenció del corresponent títol. Però més enllà de percebre les taxes, la funció de protoalbèitar facilitaria la creació de xarxes clientelars i d'informació pel desenvolupament de les pràctiques comercials de la família i dels seus associats. A nivell historiogràfic, la documentació conservada a l'Arxiu Comarcal de l'Urgell i a l'Arxiu de la Corona d'Aragó proporciona una nova eina per al coneixement del passat del Principat de Catalunya: la llista detallada de tots els ferrers i manescals (excepte del corregiment de Barcelona) durant el darrer terç del segle XVIII. Una eina que, creiem, és indispensable per entendre el procés de modernització i les formes de desenvolupament del treball amb força animal en les diferents comarques catalanes.

Annex
Corregiment de Cervera, 1772

Població	Manescals	Ferradors	Nous títols	
			Manescal	Ferrador
Agramunt	3	5	-	-
Artesa de Segre	1	2	-	-
Biosca	-	1	-	-
Calaf	3	4	-	-
Cardona	4	-	-	-
Castell de Santa Maria, el (Sant Guim de Freixenet)	-	2	-	-
Castellfollit de Riubregós	-	1	-	-
Castellnou d'Oluges (Cervera)	-	1	-	-
Cervera	2	8	-	-
Concabella (Plans de Sió)	-	1	-	-
Copons	-	-	-	1
Curullada, la (Granyanella)	-	1	-	-
Granyena de Segarra	1	2	-	-
Guissona	2	4	-	1
Hostafrancs (Plans de Sió)	-	1	-	-
Hostalets, els (Ribera d'Ondara)	-	1	-	-
Ivorra	-	1	-	-
Llinars (Odèn)	-	-	-	1
Llussàs (?)	-	-	-	1
Manresana (Sant Ramon)	-	1	-	-
Miracle, el (Riner)	-	1	-	-
Molí de Boix (Riner?)	-	1	-	-
Molí de Buidasacs (Clariana de Cardener)	-	1	-	-
Molí de Carol (Castellar de la Ribera)	-	1	-	-
Molí de la Rabassa (Riner)	-	1	-	-
Molí de Ligna (Castellar de la Ribera)	-	1	-	-
Molí de Matamargó (Pinós)	-	1	-	-
Molí de Ratavilla (Olius)	-	-	-	1
Molí de Sorba (Montmajor)	-	1	-	-
Molí de Xinxones (Riner)	-	1	-	-
Molí Nou (la Baronia de Rialb)	-	1	-	-
Montmagastre (Artesa de Segre)	-	-	-	1
Ogern (Bassella)	-	1	-	-
Oliana	-	4	-	-
Peramola	-	2	-	-
Politg, el (la Baronia de Rialb)	-	1	-	-
Pont d'Alentorn, el (Artesa de Segre)	1	-	-	-
Ponts	2	2	-	-
Prats de Rei, els	-	2	-	-
Puigvert d'Agramunt	-	1	-	-
Sanaüja	1	2	-	-
Sant Guim de la Rabassa (Sant Guim de Freixenet)	-	-	-	1
Sant Llorenç de Morunys	-	2	-	-
Sant Martí Sesgueioles	-	1	-	-
Sant Ramon	-	2	-	1
Santa Coloma de Queralt	2	8	-	1
Santuari de Pinós (Pinós)	-	1	-	-

Sedó (Torrefeta i Florejacs)	-	1	-	-
Solsona	1	4	-	1
Súria	-	2	-	-
Tiurana	-	3	-	-
Torà	-	2	-	-
Tudela de Segre (Artesa de Segre)	-	1	-	-

Corregiment de Girona, 1769

Població	Manescals	Ferradors	Nous títols	
			Manescal	Ferrador
Adri (Canet d'Adri)	-	1	-	-
Agullana	-	2	-	-
Aiguaviva	2	-	-	-
Albons	-	1	-	-
Amer	1	2	-	-
Anglès	1	-	-	-
Arbúcies	1	3	-	-
Arenys d'Empordà (Garrigàs)	-	1	-	-
Arenys de Mar	2	1	-	-
Arenys de Munt	-	2	-	-
Argelaguer	-	2	-	-
Armentera, l'	1	-	-	-
Avinyonet de Puigventós	-	1	-	-
Banyeta, la (Cornellà de Terri)	-	1	-	-
Banyoles	2	-	-	-
Bàscara	-	1	-	-
Begur	-	1	-	1
Bellcaire d'Empordà	-	1	-	-
Besalú	1	3	-	-
Bisbal d'Empordà, la	2	1	-	-
Blanes	2	2	-	-
Bordils	2	1	-	-
Borgonyà	-	1	-	-
Borrassà	1	1	-	-
Cadaqués	-	1	-	-
Calabuitg (Bàscara)	-	1	-	-
Caldes de Malavella	-	2	-	-
Calella	1	1	-	-
Calonge	1	2	-	-
Camallera (Saus, Camallera i Llampaiés)	-	1	-	-
Canet de Mar	-	1	-	-
Capmany	-	1	-	-
Cassà de la Selva	1	5	-	-
Castellfollit de la Roca	1	1	-	-
Castelló d'Empúries	2	2	-	-
Cellera de Ter, la	-	1	-	-
Celrà	2	-	-	-
Cervià de Ter	-	2	-	-
Cistella	-	3	-	-

Corçà	-	1	-	-
Crespià	-	2	-	-
Darnius	-	2	-	-
Escala, l'	1	1	-	-
Espinavessa (Cabanelles)	-	1	-	-
Esponellà	-	-	-	1
Figuères	-	12	-	1
Flaçà	1	-	-	-
Foixà	-	2	-	-
Fontcoberta	-	1	-	-
Fornells de la Selva	1	1	-	-
Franciac (Caldes de Malavella)	-	1	-	-
Galliners (Bàscara)	-	2	-	-
Garrigàs	-	1	-	-
Girona	4	-	-	-
Hostalets d'en Bas (la Vall d'en Bas)	-	1	-	1
Hostalric	1	2	-	-
Jafre	-	2	-	-
Joanet (Arbúcies)	-	1	-	-
Jonquera, la	-	2	-	-
Juià	2	-	-	-
Lladó	-	3	-	-
Llagostera	-	2	1	-
Llançà	-	1	-	-
Llers	1	2	-	-
Lloret de Mar	2	1	-	-
Maçanet de Cabrenys	2	1	-	-
Maçanet de la Selva	1	-	-	-
Madremanya	-	1	-	-
Maià de Montcal	-	1	-	-
Malgrat de Mar	1	1	-	-
Mallorquines, les (Riudarenes)	-	1	-	-
Massanes	-	1	-	-
Medinyà (Sant Julià de Ramis)	-	1	-	-
Miànigues (Camós)	-	1	-	-
Mieres	-	2	-	-
Monells (Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura)	2	-	-	-
Montagut (Montagut i Oix)	-	1	-	-
Montalt (Cabanelles)	-	1	-	-
Navata	-	3	-	-
Oix (Montagut i Oix)	-	1	-	-
Ordis	-	2	-	-
Orriols (Bàscara)	-	1	-	-
Palafrugell	-	4	-	-
Palamós	1	1	-	1
Palau Sacosta (Girona)	-	1	-	-
Palau-sator	1	1	-	-
Palol d'Onyar (Quart)	-	1	-	-
Pals	2	-	-	-
Parlavà	-	1	-	-
Pau	-	1	-	-

Pedret (Pedret i Marzà)	1	-	-	-
Pera, la	-	1	-	-
Peralada	-	2	-	-
Peratallada (Forallac)	-	1	-	-
Pineda de Mar	1	3	-	-
Pinya, la (la Vall d'en Bas)	-	1	-	-
Planes d'Hostoles, les	-	1	-	-
Pont de Molins	1	1	-	-
Pont Major (Girona)	3	2	-	-
Pontós	-	2	-	-
Preses, les	-	2	-	-
Regencós	1	-	-	-
Riudarenes	-	1	-	-
Roses	-	3	-	-
Sallent, el (Santa Pau)	-	1	-	-
Salt	-	1	-	-
Sant Andreu Salou	-	1	-	-
Sant Aniol de Finestres	-	1	-	-
Sant Cosme (Sant Joan de les Fonts)	-	1	-	-
Sant Esteve de Guialbes (Vilademuls)	-	1	-	-
Sant Esteve de Llémèna (Sant Aniol de Finestres)	-	1	-	-
Sant Eugeni (Girona)	-	1	-	-
Sant Feliu de Guíxols	2	1	-	-
Sant Feliu de Pallerols	-	3	-	-
Sant Gregori	-	1	-	1
Sant Jaume de Llierca	-	1	-	-
Sant Joan de Mollet	-	1	-	-
Sant Joan de Palamós (Palamós)	-	2	-	-
Sant Llorenç de la Muga	-	1	-	-
Sant Martí de Campmajor (Sant Miquel de Campmajor)	-	1	-	-
Sant Martí de Llémèna	-	2	-	-
Sant Martí Sapresa (Brunyola)	-	2	-	-
Sant Martí Vell	-	1	-	-
Sant Miquel de Campmajor	-	1	-	-
Sant Miquel de Fluvià	-	1	-	-
Sant Pere Pescador	2	1	-	-
Sant Pol de Mar	-	2	-	-
Sant Privat d'en Bas (la Vall d'en Bas)	-	1	-	-
Sant Sadurní de l'Heura (Cruïlles, Monells i Sant Sadurní...)-	-	2	-	-
Santa Coloma de Farners	4	3	-	-
Santa Pau	-	1	-	-
Selva de Mar, la	-	2	-	-
Serinyà	2	1	-	-
Talaixà (Montagut i Oix)	-	1	-	-
Terrades	-	1	-	-
Tordera	1	2	-	-
Torrent	-	1	-	-
Torroella de fluvià	-	1	-	-
Torroella de Montgrí	4	-	-	-
Tortellà	-	1	-	-
Tossa de Mar	2	-	-	-

Ullastret	1	-	-	-
Ultramort	-	1	-	-
Vall d'Aro (Castell-Platja d'Aro)	1	-	-	-
Ventalló	1	2	-	-
Vergés	1	1	1	-
Vidreres	-	2	-	-
Vilabareig (Girona)	-	1	-	-
Vilabertran	-	1	-	-
Viladamat	-	1	-	-
Viladasens	-	1	-	-
Vilafant	-	1	-	-
Vilamalla	-	1	-	-
Vilanant	-	1	-	-
Vilanova de la Muga (Peralada)	-	1	-	-
Vila-sacra	-	1	-	-
Vilert (Esponellà)	-	1	-	-
Vilanna (Bescanó)	-	1	-	-
Vulpellac (Forallac)	-	1	-	-

Corregiment de Lleida, 1771

Població	Manescals	Ferradors	Nous títols	
			Manescal	Ferrador
Àger	1	3	-	-
Aitona	-	2	-	-
Albatàrrec	-	1	-	-
Albesa	1	1	-	-
Alcanó	-	1	-	-
Alcarràs	1	2	-	-
Alcoletge	-	1	-	-
Alfarràs	-	2	-	-
Alfés	2	1	-	-
Algerri	2	2	-	-
Alguaire	1	2	-	-
Almatret	-	1	-	-
Almenar	3	1	-	-
Alòs	-	2	-	-
Anglesola	1	2	-	-
Arbeca	1	2	-	-
Artesa de Lleida	-	2	-	-
Aspa	-	1	-	-
Balaguer	2	3	-	4
Baldomà	-	1	-	-
Barbens	-	1	-	-
Belianes	-	2	-	-
Bellcaire	-	1	-	-
Bellpuig	1	2	-	-
Bell-lloc d'Urgell	-	1	-	-
Bellví	1	3	1	-
Benavent de Segrià	1	1	-	-

Borges Blanques	2	3	-	-
Butsènit	-	2	-	-
Camarasa	1	2	-	-
Castelldans	-	2	-	-
Castellnou de Seana	-	2	-	-
Castelló de Farfanya	1	2	-	-
Castellserà	1	3	-	-
Claravalls	-	1	-	-
Ciudadilla	-	1	-	-
Corbins	-	1	-	-
Cubells	1	2	-	-
Fuliola, la	1	1	-	-
Golmés	-	1	-	-
Granadella, la	2	3	-	-
Granja d'Escarp, la	1	1	-	-
Granyena de les Garrigues	-	1	-	-
Guimerà	2	1	-	1
Ivars de Noguera	-	1	-	-
Ivars d'Urgell	-	1	-	-
Juncosa, la	-	1	-	-
Juneda	1	3	-	-
Linyola	2	2	-	-
Llardecans	-	1	-	-
Lleida	4	12	-	1
Maials	1	1	-	-
Massalcoreig	-	1	-	-
Menàrguens	1	-	-	-
Miralcamp	-	-	-	1
Mollerussa	1	1	-	-
Montclar	-	2	-	-
Montgai	-	1	-	-
Mont-roig	-	1	-	-
Palau d'Anglesola	1	2	-	-
Palma, la	-	1	-	-
Os de Balaguer	1	2	-	-
Pobla de Cérvoles, la	-	1	-	-
Preixana	-	2	-	-
Puigverd de Lleida	-	1	-	-
Rosselló	-	1	-	-
Sant Martí de Maldà	1	2	-	-
Santa Linya	-	1	-	-
Santa Maria de Meià	-	1	-	-
Sarroca de Lleida	-	2	-	-
Serós	1	2	-	-
Soleràs, el	-	1	-	-
Soses	-	1	-	-
Sudanell	-	1	-	-
Sunyer	-	1	-	-
Tàrrega	2	5	-	-
Tartareu	-	1	-	-
Térmens	-	1	-	-

Torrebesses	-	1	-	-
Torregrossa	1	-	-	1
Torrefarrera	-	1	-	-
Torrelameu	-	1	-	-
Torres de Segre	1	1	-	-
Tragó de Noguera	-	-	-	1
Vallclara	-	1	-	-
Vallfogona de Balaguer	-	1	-	-
Verdú	1	5	-	-
Vilagrassa	-	2	-	-
Vilanova de Bellpuig	1	1	-	-
Vilanova de la Barca	1	2	-	-
Vilanova de Meià	1	2	-	-
Vilosell, el	-	1	-	-
Vimbodí	1	3	-	-
Vinaixa	-	1	-	-

Corregiment de Manresa, 1772

Població	Manescals	Ferradors	Nous títols	
			Manescal	Ferrador
Artés	-	1	1	-
Avinyó	-	2	-	-
Balsareny	-	2	-	-
Berga	1	6	-	-
Borredà	-	22	-	-
Calders	-	2	-	-
Camprodon (Santa Maria de Merlès)	-	1	-	-
Casserres	-	1	-	-
Castellar (Aguilar de Segarra)	-	1	-	-
Castellgalí	-	2	-	-
Castellterçol	-	2	-	-
Gaià	-	1	-	-
Gironella	-	1	-	1
Gósol	-	1	-	-
Manresa	3	8	-	-
Moià	1	3	-	-
Monistrol de Calders	-	2	-	-
Monistrol de Montserrat	1	-	-	-
Mura	-	2	-	-
Navarcles	-	1	-	-
Olost	-	2	-	-
Pobla de Lillet, la	-	3	-	-
Pont de Rabarti (?)	-	1	-	-
Pont de Roma, el (Borredà)	-	1	-	-
Prats de Lluçanès	-	3	-	-
Perafita	-	2	-	-
Sallent	-	2	-	-
Sant Feliu Sasserra	-	3	-	1
Sant Fruitós de Bages	-	2	-	-

Sant Jaume de Frontanyà	-	1	-	-
Sant Llorenç de Baga (Guardiola de Berguedà)	-	3	-	-
Sant Maurici de la Quar (la Quar)	-	1	-	-
Santa Eulàlia de Puig-oriol (Lluçà)	-	1	-	-
Santa Maria de Merlès	-	1	-	-
Santa Maria d'Oió	-	2	-	-
Santpedor	2	-	-	-
Talamanca	-	1	-	-
Vacarisses	-	2	-	-
Vilalta (Santa Maria de Merlès)	-	1	-	-

Corregiment de Mataró, 1769

Població	Manescals	Ferradors	Nous títols Manescal	Ferrador
Alella	-	2	-	-
Ametlla del Vallès, l'	1	1	-	-
Argentona	1	1	-	-
Bigues (Bigues i Riells)	-	1	-	-
Cabrils	-	1	-	-
Caldes de Montbui	-	2	-	-
Cànoves (Cànoves i Samalús)	-	1	-	-
Cardedeu	-	3	-	-
Castellar del Vallès	-	3	-	-
Figaró (Figaró - Montmany)	-	2	-	-
Garriga, la	1	2	-	-
Granollers	1	2	-	-
Hostal Nou de Montnegre (Sant Celoni)	-	1	-	-
Lliçà d'Amunt	-	1	-	1
Llinars del Vallès	-	1	-	-
Mataró	-	6	-	1
Mollet del Vallès	-	1	-	1
Montcada (Montcada i Reixac)	-	1	-	-
Montmeló	-	1	-	1
Montseny	-	2	-	-
Olesa de Montserrat	-	2	-	1
Parets del Vallès	-	1	-	-
Plegamans (Palau-solità i Plegamans)	-	1	-	-
Premià de Dalt	-	2	-	-
Ripollet	1	-	-	-
Roca del Vallès, la	-	2	-	-
Rubí	-	2	-	-
Sabadell	2	2	1	-
Samalús (Cànoves i Samalús)	1	-	-	-
Sant Andreu de Llavaneres	-	1	-	1
Sant Celoni	2	2	-	-
Sant Cugat	-	3	-	-
Sant Feliu de Codines	-	3	-	-
Sant Esteve de Palautordera	-	2	-	-
Sant Pere de Vilamajor	-	3	-	-

Sant Quirze del Vallès	-	2	-	-
Sant Salvador de Breda (Breda)	-	1	-	-
Santa Eulàlia de Ronçana	-	1-	-	-
Santa Maria de Palautordera	-	2	-	-
Santa Perpètua de la Mogoda	-	1	-	-
Sentmenat	-	2	-	-
Teià	-	3	-	-
Terrassa	1	5	-	-
Tiana	-	1	-	-
Trentapassas (Llinars del Vallès)	-	1	-	-
Vallgorguina	-	2	-	-
Vilanova del Vallès	-	-	-	1
Vilassar de Dalt	-	1	-	-

Corregiment de Puigcerdà, 1771

Població	Manescals	Ferradors	Nous títols	
			Manescal	Ferrador
Alàs	-	2	-	-
Alp	-	1	-	-
Arànsers	-	1	-	-
Arfa	-	2	-	-
Arsèguel	-	1	-	2
Aspirisa	-	1	-	-
Bellver de Cerdanya	1	3	-	1
Bescaran	-	1	-	-
Bolvir	1	-	-	-
Bor, la	-	1	-	-
Campelles	-	1	-	-
Castellbó	-	3	-	-
Castellciutat	-	1	-	1
Coll de Nargó	-	2	-	-
Das	-	1	-	-
Escadarcs	-	1	-	-
Fórnols	-	3	-	-
Ger	-	2	-	-
Guils del Cantó	-	1	-	-
Lles	-	1	-	-
Llívia	-	2	-	-
Martinet	1	1	-	-
Meranges	-	1	-	-
Montellà	-	1	-	-
Noves de Segre	-	1	-	-
Olopte	-	1	-	-
Organyà	-	1	-	-
Pallerols	-	1	-	-
Pardines	-	1	-	-
Pla de Sant Tirs	-	1	-	-
Planoles	-	1	-	-
Pont de Bar	-	2	-	-

Prats	-	1	-	-
Prullans	-	2	-	-
Puigcerdà	2	1	-	1
Quer Foradat, el	-	1	-	-
Queralbs	-	1	-	-
Ribes de Freser	-	2	-	-
Seu d'Urgell, la	1	5	-	-
Tallendre	-	1	-	-
Taús	-	2	-	-
Vilanova de Banat	-	1	-	-
Viliella	1	-	-	-

Corregiment de Talam i Vall d'Aran, 1771

Població	Manescals	Ferradors	Nous títols Manescal	Ferrador
Abella de la Conca	-	1	-	-
Ainet de Besan	-	2	-	-
Alins	-	2	-	1
Alsamora	-	1	-	-
Antist	-	1	-	-
Alós d'Isil	-	1	-	-
Aramunt	-	-	-	1
Areu	-	1	-	-
Arró	-	1	-	-
Arties	-	2	-	-
Baro	-	1	-	-
Barruera	-	1	-	-
Bastida de Bellera, la	-	1	-	-
Bastida de Sort, la	-	1	-	-
Beguda d'Adons, la	-	1	-	-
Biscarri	-	1	-	-
Boí	-	1	-	-
Bordes, es	-	1	-	-
Bossost	-	1	-	-
Comte, el	-	1	-	-
Covet	-	1	-	-
Durro	-	1	-	-
Escalarre	-	1	-	-
Escaló	-	1	-	-
Esterri d'Àneu	1	2	-	1
Farga de Boí, la	-	1	-	-
Figuerola d'Orcau	-	1	-	-
Gerri de la Sal	-	2	-	1
Gessa	-	1	-	-
Guàrdia de Noguera, la	-	1	-	1
Iglésies, les	-	1	-	-
Isavarre	1	-	-	-
Isil	-	2	-	-
Isona	1	2	-	-

Junyent	-	2	-	-
Lladorre	-	2	-	-
Llagunes	-	1	-	-
Llavorsí	-	1	-	-
Llesp	-	1	-	-
Llessui	-	2	-	-
Llimiana	-	2	-	-
Malpàs	-	1	-	-
Montardit	-	1	-	-
Norís	-	1	-	-
Orcau	-	1	-	-
Palau de Noguera	-	1	-	-
Peramea	-	2	-	-
Pobla de Segur, la	1	1	-	-
Pobleta de Bellveí, la	-	1	-	-
Pont de Claverol, el	-	5	-	-
Pont de Suert, el	1	3	-	-
Pontaut	-	1	-	-
Ribera de Cardós, la	-	2	-	-
Rialp	-	3	-	-
Roní	-	1	-	-
Salardú	-	1	-	-
Salàs de Pallars	-	-	-	1
Sant Cerni	-	1	-	-
Sant Romà d'Abella	-	-	-	1
Sant Salvador de Toló	-	1	-	-
Santa Engràcia	1	-	-	-
Sarroca de Bellera	-	2	-	-
Senterada	-	1	-	-
Son del Pi	-	1	-	1
Sorpe	-	1	-	-
Sort	-	2	-	-
Talarn	-	1	-	-
Taüll	-	1	-	-
Tírvia	-	3	-	-
Torre de Tamúrcia, la	-	1	-	-
Tredós	-	3	-	-
Tremp	1	3	-	-
Viella	1	2	-	3
Vila	-	1	-	-
Vilac	1	1	-	1
Vilaller	1	2	-	1
Vilamitjana	-	2	-	-
Vilamòs	-	1	-	-
Viu de Llevata	-	1	-	1

Corregiment de Tarragona, 1769

Població	Manescals	Ferradors	Nous títols Manescal	Ferrador
Albi, l'	2	1	-	-
Alcover	1	3	-	-
Aleixar, l'	2	3	-	-
Alforja	2	2	-	-
Alió	-	1	-	-
Almoster	-	1	-	-
Altafulla	1	1	-	-
Barberà de la Conca	-	1	-	-
Blancafort	-	2	-	-
Borges del Camp, les	-	2	-	-
Botarell	-	1	-	-
Bràfim	-	3	-	-
Cabacés	-	1	2	-
Cabra del Camp	-	1	-	1
Cambrils	2	3	-	1
Canonja, la	-	2	-	-
Castellvell del Camp	-	1	-	-
Catllar, el	1	3	-	-
Constantí	2	3	-	1
Cornudella de Montsant	2	5	-	-
Cubelles	-	1	-	-
Duesaigües	-	1	-	-
Espuga Calba, l'	2	2	-	-
Espuga de Francolí, l'	2	3	-	-
Falset	-	3	-	-
Garcia	1	-	-	-
Gratallops	1	2	-	-
Hospitalet de l'Infant	-	1	-	-
Maldà	-	1	-	-
Marçà	-	1	-	-
Maspujols	-	2	-	-
Montblanc	2	5	-	-
Montbrió del Camp	1	2	-	-
Mont-roig del Camp	2	2	-	-
Morell, el	-	2	-	-
Pla de Santa Maria, el	1	4	-	-
Pobla de Mafumet, la	-	1	-	-
Poboleda	1	3	-	-
Porrera	-	1	-	-
Pradell de la Teixeta	-	1	-	-
Prades	-	2	-	-
Pratdip	1	1	-	-
Puigpelat	-	-	-	1
Reus	6	8	-	-
Riera de Gaià, la	-	1	-	-
Riudecanyes	1	1	-	1
Riudecols	-	2	-	-
Riudoms	1	2	1	1

Rocafort de Queralt	-	1	-	-
Rourell, el	-	1	-	-
Sarral	2	4	-	-
Secuita, la	-	1	-	-
Selva del Camp, la	3	6	-	-
Solivella	1	1	-	-
Tarragona	2	7	-	-
Tivissa	1	2	-	-
Torre de l'Espanyol, la	-	1	-	-
Torredembarra	2	2	-	-
Torroja del Priorat	-	1	-	-
Ulldemolins	-	2	-	-
Vallfogona de Riucorb	-	1	-	-
Vallmoll	-	2	-	-
Valls	2	10	-	1
Vilabella	1	1	-	-
Vilallonga del Camp	1	1	-	-
Vilanova i la Geltrú	1	4	-	1
Vilaplana	-	1	-	-
Vila-seca	1	4	1	-
Vilella Alta, la	-	1	-	1
Vinebre	1	-	-	-
Vinyols (Vinyols i els Arcs)	-	2	-	-

Corregiment de Tortosa, 1771

Població	Manescals	Ferradors	Nous títols Manescal	Ferrador
Alcanar	2	3	-	-
Aldover	-	1	-	-
Amposta	-	1	-	-
Arnés	2	2	-	-
Ascó	2	1	-	-
Batea	1	2	-	-
Benifallet	-	1	-	-
Benissanet	1	2	-	1
Bot	1	2	-	-
Caseres	-	1	-	-
Corbera	1	1	-	1
Fatarella, la	1	3	-	-
Flix	1	1	-	1
Gandesa	2	2	-	-
Ginestar	1	2	-	-
Godall	1	1	-	-
Horta de Sant Joan	-	2	1	-
Mas de Barberans	-	-	-	1
Miravet	1	1	-	-
Mora d'Ebre	1	3	-	-
Paüls	1	1	-	-
Perelló, el	-	-	-	1
Pinell de Brai, el	1	1	-	-

Pobla de Massaluca, la	-	1	-	-
Prat de Compte	-	1	-	-
Rasquera	-	1	-	-
Riba-roja	1	2	-	-
Sènia, la	1	2	-	-
Tivenys	-	1	-	-
Tortosa	3	15	-	-
Ulldecona	2	5	-	-
Vilalba dels Arcs	1	1	-	-
Xerta	2	2	-	-

Corregiment de Vic, 1772

Població	Manescals	Ferradors	Nous títols Manescal	Ferrador
Abella, l'(Sant Martí de Centelles)	-	1	-	-
Aiguafreda	-	2	-	1
Alou, l'(Sant Agustí de Lluçanès)	-	1	-	-
Alpens	-	2	-	-
Beget (Camprodon)	-	2	-	-
Cabrera, la (Santa Maria de Corcó)	-	1	-	-
Campdevàdol	-	2	-	-
Camprodon	2	2	-	1
Cantonigròs (Santa Maria de Corcó)	-	1	-	-
Centelles	1	1	-	-
Collsuspina	-	1	-	-
Espinelves	-	1	-	-
Esquirol, l'(Santa Maria de Corcó)	-	3	-	-
Folgueroles	-	2	-	-
Gleva, la (les Masies de Voltregà)	-	1	-	-
Gombrèn	-	1	-	-
Hostal Nou (Perafita)	-	1	-	-
Hostalets de Balenyà	-	2	-	-
Hostalnou de Bianya (la Vall de Bianya)	-	1	-	-
Llocalou (la Vall de Bianya)	-	1	-	-
Malla	1	-	-	-
Manlleu	-	2	-	-
Matamala (les Llosses)	-	2	-	-
Molló	-	1	-	-
Montesquiu	-	1	-	-
Olot	3	8	-	-
Ripoll	1	4	-	1
Riudaura	-	2	-	-
Roda de Ter	1	2	-	-
Rupit (Rupit i Pruit)	-	2	-	-
Sant Andreu de la Vola (Sant Pere de Torelló)	-	1	-	-
Sant Boi de Lluçanès	1	2	-	-
Sant Hilari Sacalm	1	3	-	-
Sant Hipòlit de Voltregà	-	1	-	-
Sant Joan de les Abadesses	3	-	-	-
Sant Julià de Vilatorrada	1	-	-	-
Sant Martí del Clot (la Vall de Bianya)	-	1	-	-

Sant Pau de Segúries	-	1	-	-
Sant Pere de Torelló	-	1	-	-
Sant Quirze de Besora	1	-	-	-
Sant Quirze Safaja	-	1	-	-
Sau	-	1	-	-
Setcases	-	2	-	-
Seva	-	2	-	-
Taradell	-	1	-	1
Tona	-	1	-	-
Torelló	-	3	-	-
Vall de Bac, la (la Vall de Bianya)	-	1	-	-
Vallfogona de Ripollès	-	3	-	-
Vic	4	10	2	-
Viladrau	-	1	-	1
Vilallonga de Ter	-	2	-	-
Vilanova de Sau	-	1	-	-

Corregiment de Vilafranca, 1769

Població	Manescals	Ferradors	Nous títols	
			Manescal	Ferrador
Arboç, l'	1	2	-	1
Bisbal del Penedès, la	-	1	-	-
Capellades	-	1	-	-
Collbató	-	1	-	-
Esparreguera	-	3	-	1
Font de la Reina, la (Capellades)	-	1	-	-
Igualada	1	7	-	-
Llacuna, la	1	2	-	-
Masllorenç	-	1	-	-
Masquefa	-	1	-	-
Monjos, els (Santa Margarida i els Monjos)	-	1	-	-
Montagut (Querol)	-	1	-	-
Pla del Penedès, el	-	1	-	-
Piera	1	2	-	-
Pobla de Montornès, la	-	3	-	-
Pont d'Armentera, el	-	3	-	-
Pontons	-	2	-	-
Puigdàlber	-	1	-	-
Roda de Berà	-	-	1	-
Rodonyà	-	1	-	-
Sant Cugat Sesgarrigues	-	1	-	-
Sant Martí de Tous	-	1	-	-
Sant Pere de Ribes	-	1	-	-
Sant Pere de Riudebitlles	-	2	-	-
Sant Quintí de Mediona	-	2	-	-
Sant Sadurní d'Anoia	-	3	-	-
Sitges	-	3	-	-
Torrelles de Foix	-	1	-	-
Vendrell, el	2	2	-	1
Vilafranca del Penedès	2	8	-	-
Vila-rodona	2	2	-	-